

NEMZETI ÚJSÁG.

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI TUDÓSÍTÁSOKBÓL.

Alapítá Kullár István táblabíró, kiadja Özevege.

Harminczkilenczedik év.

42. szám.

P e s t, Pünkösdi hó 25én.

1844.

TARTALOM.

Hazai napló. Névmagyarosítás. Országgy (197. ker. ülés: választászenete a főRR. a vallásbeli súlyoknak s nehézségeknek mult országgyűlésen főtartott pontjai iránt. Itt több nyilatkozatok következtek. 198. ker. ülés: a vallási kérdések. 150. orsz. ülés a főRRnél, mely alkalommal hitelesítés végett fölolvastattott 2od izenete a főRRnek a KKhoz a sz. kir. városok rendezése tárgyában. 151. orsz. ülés a bánya-főrvény folytatolagosan tárgyalaték.) Pozsonyi hírlapca. Korunk ügyei. (Védészó a falusi papság mellett N. S. ellen.) Vid. lev. Győrből (közgy. az országgyűlésnek évenként tartása iránt), Bel- és külf. telegraph.

Külföldi napló. Aldunai tartományok. Spanyol-, Angol-, Schweicz-, Törökország. Amerika.

Társalgási terem. Még egy válasz. Társ. es ítelez. A szobrászati és Matyás- emléki egyeület részéről. Jótékonyág. Igazítás. — Hirdető.

HAZAI NAPLÓ.

Névmagyarosítás. Ő cs. kir. Föls. Quis wasser Ödönnek mezőkövesdi gyógyszerésznek nevének Kuti-ra változtatását legkegy. megengedni méltó tart.

Országgyűlés. A k... i püspök ő mlga 2dik beszéde az évenként tartandó országgyűlés tárgyalásakor. Az előttem szóló mlgos gr. Sz. — A. urnak szives köszönetet mondok, hogy a tegnapi előadásom ellen tett észrevételt czáfolólag érintette. De cs. kir. fönseged és a mlgu főRR. meg fognak kegyesen engedni, hogy az iránt, valljon a mohácsi vészteljes ütközet előtt folytonosan tartott országgyűlések iránt tett előterjesztésemre fölhozott ellenvetés alapos légyen-e, vagy nem? bővebb fölvilágosítást adhassak. Ugyanis ő méltósága gr. Sz. I. az általam és több mlgos szónokok által fölhozott okokra a bádgyadság bélyegét nyomta, és nagyon megütöközött abban: mint ha én a mohácsi gyásznaphoz veszélyt a folytonos országgyűlések tartásából következtetnem volna, holott — a mint ő mlga megjegyzi — a bús emlékü mohácsi ütközet nem a folytonos országgyűléseknek, de Zápolyának irigy fondorkodásának és Tóromy érsek hevesítőinek gyászos eredménye volt. Ezt kétségbe nem vonom, de mindazon tisztelet mellett, mellyel ő mlgának honi érdemeit, és fényes tulajdonait méltánylom, bátor vagyok kijelenteni: hogy a tisztelt gróf okoskodásomat helyesen nem fogta föl. Mert én azt nem mondom: hogy nemzetünk azért vértett oly szerencsétlenül Mohácsnál, mivel ezen gyászos ütközet előtt folytonosan tartottak országgyűlések. Egész okoskodásom ezen sark körül forgott: hogy az országgyűlésnek évenkénti tartását a hon boldogsága esalhatatlan mértlegének tekinteni nem lehet, mert ha az évenkénti országgyűlések a hon boldogságát esalhatatlanul eszközlenék, akkor hazánk azon évszakban lett volna a legboldogabb állapotba midőn folytonosan tartattak országgyűlések: de honi történeteink rajzai épen ellenkezőt bizonyítanak, mert a mint mondom, a bús emlékü Mohácsnak vészteljes napjai előtt hazánk volt a legrosszabb állapotban, pedig épen ezen szomorú évszakban folytonosan tartattak orsz. gyűlések. Ezen tény (hogy a tisztelt grófnak kedvencz szavával éljek) bebizonyítani kívánván, az 1526: 16 t. czikkre, melly négy hónappal a mohácsi ütközet előtt hozott, hivatkoztam, a nélkül, hogy azt következtetnem volna: hogy agyászos mohácsi ütközet a folytonosan tartott országgyűléseknek eredménye. Ezekből világos: hogy ha a tisztelt gróf okoskodásomat kellő szempontból tekintette volna, arra a bádgyadság bélyegét nem nyomhatá. Honi történeteink rajzait ked-

ves hajlammal magam is vizsgáltam, és nem vetek a szerénység ellen, ha mondom: hogy azokban nem vagyok oly járatlan, hogy ismeretlen lett volna előttem, mi szerint a mohácsi ütközetnek gyászos eredményét Zápolyának irigy fondorkodása, és némileg Tomory Pál hevessege okozták, de évenkénti országgyűlésekről szólván, beszédemnek fonálát azon ténre: valljon melly okok tüntették föl a mohácsi gyásznaphoz, — nem terjesztettem ki, mert nem szokásom tárgytól oly messze eltérni, hogy beszédem egy quodlibetté alakuljon; a men nyire csak lehet, előadásomat mindenkor a főnforogó tárgyra szorítani szoktam. Ezen elvhez ragaszkodván, annak: valljon Tomory érsek mint főhadivezér volt-e oly járatlan — mint azt mlgos gr. A — K. említette — vitásába nem ereszkedem, csak azt jegyzem meg: hogy a főnebb előadattak által ő mlgának gr. A — K. is, ki gr. Sz. I. nak ellenvetését ismételte, meg van felelve; és hogy én nem az 1715: 14. ezt gr. D. E. érintette, hanem az 1655. 49. t. czikkre hivatkoztam, azt bebizonyítani kívánván: hogy nem csak az újabb de a régiebb törvények szabálya szerint az országgyűlések nem évenként, hanem csak minden harmadik évben tartandók.

M. megye követének nyilatkozata a vallás tárgyában majus 18-kán. Valahányszor fölkelek székeimből, és a vallás tárgyában, mint törvényt hozó szót emelek a t. KK. és RRhez: mind annyszor feledve a személyes egyéniségeket, kerülve a sértetéseket — mellyek a czélhoz bizonyára egy sem vezetnek, — hanem annak elérését inkább nehezítik, a kedélyeket ingerlik — nekem csak egy, és azon általános közönséges vallás ebred föl lelkemben, azon tiszta, igaz és üdvös vallás, mellyre a keresztény vallás nagymestere az üdvözítő, tanítá az emberi nemzetet, t. i. szeresd felebarátodat mint tennem magadat, ezt követve ha ezen isteni es természeti tanból kifolyó parancsnak eleget tenni akarok, úgy minden jót, a mellyel bírok, vagy mit eszközölhetek, meg kell tennem is osztanom, és minden rosszat a mi netalan őket sújtja fölök eltávolítani igyekszem.

Ez eszméből, és elvből indultak ki köldöm is akkor, midőn a vallás tárgyában nekünk anya utasításokban meg hagyják, hogy a mult országgyűléséről fölterjesztett törvény czikknek, mellyek egyedül csak megnyugtatók lehetnek, szentesítését szorgalmazzam, a mit meg is tevék, de a tettes KK. és RR. is azt már két fölírásokban sürgették. A jelen országgyűlésre leérkezett két kegy. kir. leiratra nézve azonban most úgy vélekednek, hogy miszerint a rég ohajtott czél már valahára elértesék, és a sok viszálykodásoknak, mellyeknek szomorú képeit oly hiven füsté B. megyének érdemes követé, vége szakadjon, — azokat a benne kimondott sarkalatos elvekre, t. i. a viszonság, és lélek ismereti szabadságra nézve el lehetne fogadni, mind azonáltal a később leérkezett kir. leiratnak végső szavait t. i.: hogy a törvényjavaslat az előhozottakhoz alkalmaztatva, módosítva terjesztessék föl, úgy kívánják értetni, hogy valamint az első kegy. kir. leirat értelmébe, ha a házasságra lépni kívánó jegyesek között semmi oly reversalis forma egyezkedés nem létesülhetne, vagy azon jogokkal élni nem kívánának, a gyermek az atya vallását követni köteleztessék, ugy a 2ik kir. leirat szerint is, ha a matrimonium contrahentes, a mit én magyarul voltaképen kifejtteni nem tudok, mert az multat, jelent és jövendő is tehet, így tehát csak házasságoknak mondom, gyermekeiknek jövendő melly vallásban neveltetésük iránt egyesülni nem tudnának,

vagy bár melly fél is attól elállani kívánna, az esetben is a gyermek atya vallását kövesse.

Azt monda tegnap Cs — nagyérdemű követé, hogy ezen két kegy. kir. leiratok egymással ellenkeznek, az meg lehet, de valamint a vegyesházasságban lévő felek is különböznek vallásokban, és mégis in uno tertio egyesülnek, ugy párosítsuk ezen két kir. leiratot is össze, mert nem hiszem, hogy Fölséges királyunk egyszer adott szavát, mellynek minden időben szentnek maradni kell, vissza húzni kívánja, ha nem egészen is, de legalább nagy részben kielégítik a közohajtást, így — tehát eszerint, módosítva, össze egyeztetve, a kegy. kir. leiratot, utasításom következtébe, elfogadom. —

CXCVII. ker. ülés, maj. 20. Elnökök: Pozsony (Jankó), Torna (Komjáthy). Jegyző: Szentkirályi. Naplővivő: Eischl. Tárgy: választászenete a főRR. a vallásbeli súlyoknak s nehézségeknek mult országgyűlésen főtartott pontjai iránt.

Mielőtt a napirend megkezdetnék, bemutatja az elnökség Kecskemét városa folyamodását, mellyben elrendezését kéri, ugy szinte egy honosítási kérelmet.

A fölött, hogy ezekkel mit kelljen csinálni, vitáztak egy darabig a követek: némelylek azonnal fölolvastatni, s tárgyalatni akarák, mások a KK. azon végzésére hivatkoztak, hogy a petitiók előbb a verificationalis választmánynak véleményadás végett kiadandók: — ezen végzés ellen azonban, mintha annak erejénél fogva minden petitiót, mielőtt fölolvastatnék, előbb mindig a verificationalis választmánynak kellene kiadni, több követek föl szólaltak, és azt, hogy fölolvastassék, — és tárgyalatassék-e azonnal valamely petitió, ezt esetről esetre a többség akaratjának akarák alávetni. — Mások a verificationalis választmányt vonák kérdőre azért, hogy még eddig még csak egy hozzáutastott petitionalis kérdéstről sem adott vélemény. Mire annak jegyzője azt válaszolá, hogy ez azért történt, mivel ezen választmány a sérelmek fölvetelére várakozik, és azokhoz kívánna a petitiókat is csatolatni. Voltak, kik a kecskeméti petitió fölvetelét a szabad községek tárgyalásának idejére kívánák halasztatni, az indigenatusi folyamodást pedig a verificationalis választmánynak kiadatni, melly azt a többi indig. folyamodásokkal együtt annak idejében beadja. — S ezen utóbbi vélemény vált végzéssé.

A jegyző átmenvén a napirendre, olvassa a vallásbeli választászenet 150. pontját, mellyben kijelentik a főRR., hogy a reversalisokat a multa néve megtartatni kívánják. — Ezen pontra nézve hangos maradjon hangzott, azaz, hogy a KK. előbbi nézeteik mellett maradjanak meg. Azonban a Z — megyei követ egy hosszú beszédet indít meg, melly egyedül a sokszor elmondottaknak ismétlése lévén, annak egész tartalmával e lapok olvasóit untatni nem akarjuk. — Azt monda a követ, hogy ezen kérdés vetése már megért, annak tiszteltteljes vezetője már megöszült, de az aratás még sem sikerülhet, mert a papok ebből is kiakarják venni a tizedet. Elmonda ismét a követ, hogy a reversalisok természet ellenük, mert a nem katolikus fél gyermekének egy általa nem helyeslett vallásbani neveltetésére kötelezi magát, — hogy törvény elleniek, mert a pacificatiókba ütköznek, — hogy ellenkeznek a status céljaival, mert ezeknek egyike a béke és nyugalom, a reversalisok pedig azt megdöntik. Elmonda, hogy a dogma törvény ellen semmit sem ér, hogy a dogma immoralis tette, alapul nem szolgálhat, már pedig a reversalis követelés

immoralis tett. Előadá, hogy a főRR. maguk maguknak ellentmondanak, ha a reversalisokat a multra nézve megtartani akarják, mert a mi jövőre, mint törvénytelen megszüntetik, az multra nézve sem tartathatik meg. S miután a követ mind ezeket, valamint másszor, úgy most is elmondá, a reversalisokat a multra nézve is eltöröltetni kíváná, valamint azt a KK. előbbi izenetökben kijelenték.

Egy megyei követ és ker. elnök az inconsequentia és ellentmondás yádját visszatorolandó, megjegyzi, hogy a főRR. korántsem azért nem ellenzik a jövőre eltöröltetni a reversalisokat, mert azokat törvényteleneknek hiszik, hanem hogy a fölháborodott nyugalmat helyreállítsák, és így valamint a főRR. úgy küldői sem vádoltathatnak ellentmondásról, ha a reversalisokat multra nézve föntartatni kívánják.

Egy követ a türelmi parancsban foglalt resolútióra kíváná figyelmeztetni a főRRket, mellyben az van, hogy az 1781ik évi october Iseje előtt erőszakkal kikövetelt reversalisok eltöröltetnek, az ezután kiadottak ereje úgy is megszűnven.

Egy követ pedig egy resolútiót hoz föl, melly 1828. évi oct. 7kén küldetett Liptó megyéhez, s mellyben egy Pető József által kiadott reversalis érvénytelennek nyilvánítatik.

Mindezekre a n.-v.-i káptalani követe következőleg válaszol:

Nem akarok — ugymond — azoknak, miket Z— megye igen tisztelt követe, a már kiadott reversalisokra nézve előadott czáfolatába bocsátkozni, mert a tárgy mult évben midőn szőnyegen forgott bőven meg volt vitatva, s a miket most hallottam azokra is kimerítő felelet adva. A m. főRR. izenetét a most előadattak meg nem gyengítik, s ha azok értelmében történik innen a fölírás, onnan meg jó ezekre is a felelet. A kiadott reversalisok törvénytelenességét pozitív törvények, vagy fölsőbb rendeletek nyomán megmutatni igen bajos, és mindedig úgy nem sikerült, hogy megállhatna, s a mi nem törvénytelen és az egyezkedők között jogszerű állapot, azt vissza ható erővel megdönteni akarni, ellenkezik a status czéljával.

Ha intimatumokra szabad hivatkozni, mindjárt 1791. nov. 17ről költ és Zólyom megyéhez küldött fölsőbb rendelet védí a reversalisokat, 1792. sept. 23ról kelt körlevel által ő Fölsége az országnak tudtára adatta, hogy a reversalisok a 26. törv. cz. által eltörölve, vagy megszüntetve ninesenek. Azon intézményre nézve pedig, mellyet 1792. dec. 21ről a t. RR. izenetökben fölhoznak; V— megye igen érdemes követe, még a mult évi vitások alkalmával figyelmetessé tett minket, hogy következő évben jun. 30ról egy fölsőbb rendelet úgy nyilatkozott: hogy az ő Fölségének tudta, szándoka, meggyezése nélkül volt kibocsátva, erre tehát erőteljesen támaszkodni nem lehet. De későbbi intézményekben is u. m. 1807. oct. 12kén, 1808. martius 12én a reversalisok törvényeseknek és jogszerűeknek nyilvánítanak. Az pedig mit V— megye nagyon tisztelt követe 1825. oct. 7ről említ, hogy Liptó megyéhez küldetett volna, egy specialis esetről rendelkezik s mint az általa föl idézett szavakból megdetszik a reversalist azért mondja érvénytelennek, mert coactio extorsio jött közbe. Itt bátor vagyok a t. ker. RRdet arra figyelmeztetni, hogy a két tábla között csak azon reversalisok érvényessége, vagy érvénytelensége fölött foly még a vita, mellyek jó lélekkel, és szabadon adattak ki, mert a fölső tábla sem vitatja azt, hogy reversalisok, mellyeket coactio csikart ki, erejökben meghagyassanak. En azt tartom, hogy e csupán specialitások körül forgó kérdés nem lehet többé oly fontos, hogy fölötté még sokáig viták folyjanak, izenetek készítsenek, mert hiszen a dolog maga mindennap enyészik és távozik a controversia térééről, s az újabb legfölsőbb kir. resolútió vallástárgyában, melly oly szabad tere állítá a vallási külső viszonyokat, azokat enyészni és távozni segíti; de szerzett és használt jogokat fölbolygatni tanácsosnak nem tartván, miután a főRR. által fölhozott vedokok meggyengítve ninesenek, kérem a t. RRet méltóztassanak e kérdést letenni, s a főRRi izenethez e pontra nézve járulni.

Végzés ezen Iső pontra nézve, miután a KK. annak, mint már annyiszor vitatottak további ismételtetését folytatni nem akarák, az lön, hogy

a KK. előbbi izenetökhöz ragaszkodván, a reversalisokat a multra is eltöröltetni kívánják.

A 2ik pontot illetőleg, melly az egyik vallásról a másikra terést tárgyazza az e—i káptalan követe ekép nyilatkozott:

Fölszólítván ns B— megye érdemes követe által ezen kérdést (mellyet minapi nyilatkozatomban tettem) illó-é, üdvös-é, czélszerű-é százaadunkban valakit lelkismérete ellen erőltetni? A transitusra alkalmazsam és feleljek: ime! ezt most teljesitem; nem lehetetlen, hogy az érdemes követe ur, e fölszólítást tán némelly aggodalom által ösztöneitek re tette! nem ugyan, mintha azt vélné, hogy századunkban, Magyarhonban is, valaki más hitüvel úgy akarna bánni, mint bánni szoktak Schweiczban, Sekothonban!! De tán az erőltetés más nemét veli divatban lenni, egy vagy más helyen.

Én tehát „n e m”-mel felelek, és azt mondom, nem illó, nem üdvös, nem czélszerű századunkban, a transitusban, akár kit erőszakosan, erővel gátolni: a katholika egyház senkit, ki tanjain megnyugodni nem akar, erővel a maga kebelében nem akar visszatartóztatni, ecclesia volentes regit a stridonai böles szerint non invitos, non terrore subjcit, sed doctrina, non corpora subjcit ad mortem, sed animas ad vitam servat; — sőt maga az egyház is kíván menekülni, ollyaktól, kik kebelében, néki nem vigasztalást, hanem botrányt okoznak.

A vallások surlódások keletkezvén, és a reciprocus proselytismus támadván, mik történtek a a transitus tárgyában eléggé tanusítja a historia, történetek a békekötések előtt egész tömegekben átmenetelek, de nem akarom taglalni, birtak-é ezek olly dispositioval, a millyennel birtak azon három ezerek, kiket sz. Péter megkeresztelt, azt mégis bizonyosnak állítom, hogy ezen tömegbeni átmenetelek történtek, az első protestánsok által honunkba is behozott, cujus est regio, illius et religio principium következtében, valamint azt sem tagadhatom, hogy a katholikus részről is történtek retorsiók, mondjuk el a tudós szavait: excidat illa dies aevo, nec postera credant tempora: nos certe taceamus.

A világi dolgok elrendezése irányát, az emberek a tapasztalásban keresték, és felis találtak: a tapasztalás azt tanította, hogy a transitus sokszor könnyelműségből eredvén, vallástalanságot szült, ez pedig a statusnak legnagyobb veszélye, ennek tehát czélszerű gátlására, több statusokban némelly ünnepélyességek jöttek divatba. Igen czélszerűek voltak ezek, de mivel homines manent homines, qui etiam bona humana vitare solent, történt, hogy félreértés, reábeszélés, ingerültség közbejövén, szóval, a rossz premissák közbejövén, az üdvös ünnepélyességeket megbuktatták.

Következett az 1790i epocha, és akkor tartott híres pacis perpetuo duratura e diaetán, legalább annak tartották sokan, ama hongyulást, az akkori ugoesai főispán halát mondván a katholikusoknak, ezen békesség és egyetértést, nagyon kiemelte a maga beszédében. — Elég az, ezen diaetán alkottatott, a 26 vallástörvény és vele ama ismeretes: „cum transitus a religione catholica ad alterutram, ex evangelicis principis catholicis repugnet, ne temere fiat, casus occurrentes suae Majestati indicandi erunt.” Ez állana, ha törvényben írva nem volna is, és állani fog, ha az új törvény, a transitus tökéletes szabadságát nyilvánítani fogja. A törvény nem akarta a transitust lehetlenné tenni, hanem csupán azt akarta elérni, hogy a transitus temerarius ne legyen, ennek megtudását ő Fölségére bízta, ezt pedig e czél elérésére a hat heti oktatást rendelte, melly akár mit mondjunk, legczélszerűbb eszköz arra, hogy a transitus, melly mindig, akár temerarius, akár nem, a catholicismus elveivel ellenkezni fog, könnyelműségből ne történjék.

Miután mind a két országos tábla a törvényjavaslatban, ezen oktatásról lemondott, én nékem nines többé, mit védelmezsek, mihez ragaszkodom, akár a t. KK. javaslatában, akár a m. főRRkében, az utóbbiakét azonban némileg alkal-

matosabbnak tekintem, a mennyben t. i. az áttérésnél a megdölgölgásra bizonyos időt szab.

Legyen bár tehát a transitus iránt új törvény, a transitus szabadsága elvileg kimondva, mindig ellenkezni fog a katholikus elvekkkel, s még az új törvény, discussio tárgya addig ahhoz hozzá nem járulhatok, ha azonban egyszer már megnyerte a kir. sanctiót, szintugy fogom tisztelni, a mint tiszteltem eddig olly sok kir. rendeleteket, mellyek az illető feleknek, az oktatás sikerétlen volta következtében, az átmeneteli szabadságot megadták.

Egy sajó melléki követ megjegyzevén azt, hogy a két tábla között már egység van az áttérés szabadságának elvére nézve, valamint arra is, hogy itt valami formalitásnak kell lenni, és csak ezen formalitás minőségére nézve van még különbség, — azt javasolja, hogy a KK. elállván az izenetben általuk megállapított formalitástól, a következőt fogadják el: t. i. az áttérni kívánó ebbeli szándékát a megyékben az alispánhoz, városokban a polgármesternek, kerületekben a kapitánynak irásban, két példányban, két tanu előtt adja be; a beadott iromány mind két példányára a főn kített tisztviselő a beadási napot azonnal jegyezze föl, és az egyik példányra indorsátakép tüzzön ki egy napot, mellyen az áttérni kívánó élte ismét megjelenjen, de ezen határidő a szándék kijelentés napjától számítandó 15 napnál hosszabb ne lehessen. Eljövén a határnapp az áttérni kívánó az alispán és maga mellé veendő szolgabíró és esküdt, vagy a városokban és kerületekben más tisztviselők előtt két tanu kíséretében megjelenvén, nyilatkoztassa ki, ha szándéka mellett megmarad-e tovább is? Ha igen, akkor az alispán az erről bizonyítványt, melly egyszersmind az átmeneti engedelmet magában foglalandja, az áttérni kívánónak kiadja, és ez azonnal áttérhet. — Ezután annak mind eddigi, mind jövőre leendő lelkészét erről értesíti. Az eljáró tisztviselők a megyét az egészről a legközelebbi gyűlésben tudósítják, melly tudósításhoz az eredeti folyamodás másik példánya az indorsata és engedelemlevél fragmentumával együtt hozzácsatolatik, — mi azonnal gyűlésileg fölvétetvén a helytartótanács útján ő Fölségének tudomás végett fölterjesztetik. — Ha pedig a tisztviselő ebbeli kötelességének teljesítésében hanyag volna, vagy teljesíteni nem akarna, erről a két tanu bizonyítmányt adván, az áttérni kívánó azonnal az illető hatósághoz folyamodjék, melly a sérelmet rögtön orvosolni tartozik. A szónok a főRR. által javasolt formalitást azért nem tartja elfogadhatónak, mivel az áttérni kívánót ezen szónok szerint is igen nagy és fontos lépésnél, sokáig tartaná azon lelki hanyatásban, melly nélkül egy illy lépés meg nem történhetik; — továbbá, mert a papi befolyást nem zárja ki egészen.

Ezután a reversalisok ellen először fölszóllalt követ ismét hosszasan beszélt, mi utoljára arra ment ki, hogy a fönelőadott B. . . . megye követének áttérési indítványát elfogadja.

Végzés az lön, hogy a főnebbi indítvány elfogadtatik.

A 3ik pontra nézve, melly a vegyesházásoknak az ágytól és asztaltól elválasztása esetében a KK. kívánsága szerint szabadságot adna a protestáns félnek más házassági kötésre lépni, a KK. minden további discussio nélkül előbbi nézeteikhez ragaszkodnak, — úgy szinte a 4. 5. és 6ik pontra nézve, mellyek a protestánsoknak Horvátországban lakhatását, ezen tiltótörvénynek Szerém, Posega, Verőce megyékre ki nem terjeszkedhetését illeti, valamint azt is, hogy alkottassék egy általános törvény, mellyben minden bevett vallásoknak s egyházaknak polgári viszonyaikra nézve egyenlőség mondassék ki.

A főrendi válasziizenet vég szavaira nézve pedig, mellyben kimondatik, hogy a KK. az egyházi rend elleni kemény kifejezéseit és vádjait a főRR. nem osztják, sőt kívánták volna, hogy a KK. ezekről az egyházi rendet megkimélgék, egy követ megjegyze, hogy ez némi rendreutastást foglal magában, mellyet a KK. el nem fogadhatnak.

Bevégeztetvén ekép a vallási kérdések, egy követ az ezek iránt átküldendő izenethez kíváná csatoltatni a protestáns conventnek febr. 22iki orsz. ülésben fölolvastott folyamodását, mellyben halát mond a KK. a czélbavett vallási intézkedésért, és számos tényeket mint a protestánsokon történt sérelmeket sorol elő.

Ennek azonban több követek ellen mondanak, mivel azt, hogy valami egyszeri fölolvadás után a verif. választmányhoz utasítsák, ez arról véleményem sem adjon, sem kerületileg, sem orsz. gyűlésileg ne tárgyalassék, és még is a főRRhez átküldessék, sem helyesnek, sem czélszerűnek, sem a parlamentarizmus renddel egyezőnek nem találak, mert akkint a KK. azon tények igazságát elismernék, s magukévá tennék a nélkül, hogy csak tárgyalták volna is.

Egy megyei követ eképe nyilatkozott: Akár közeledünk egyetértve a vallásbeli surlódásoknak kérdéseinek törvény általi eldöntéséhez, — akár távozzunk attól, nem látom czélszerűnek s törvényesnek a bemutatott de föl nem olvasott, s nem is tárgyalatott petíciónak a főRRhez küldendő válaszközlő mellékelését, minthogy annak jelenleg sem ideje, sem helye; — mert ha azért küldenek által mellékelve mint említették: hogy a főRR. meggyőződjének vallástárgyabani törvényhozásnak szükségességéről, azon meleg részvételt mellyel e tábla fölötteli s pártolá a vallásbeli ügyet — valamint a mellette fölhozott fontos okokat, mellyekből törvény szükségessége nyilvános e petíciójával, így mellesleg támogatva, inkább csak gyengitenék, — s ha azok magokban nem képesek törvényt kivívni, e petíció bizonyosan csekély hatású leand, nemcsak a főRRnél, de bár ki előtt is. — S a mennyiben az mondatott, hogy e petícióban egyes egyének irányában elkövetett törvényteleneségek foglalják, — ha ez igaz azon esetben a petíciónak rendes fölvetését s tárgyalatását kívánom még akkor is, ha a vallás iránti törvény létre jön, — mert midőn egyes egyének törvénytelen tettekkel sértetnek azoknak nem elég új törvény, de a törvényteleneségek orvosoltnak kell, minthogy orvosolni az illető törvényhatóságok vagy nem tudták, — vagy nem akarták, — orvosolások talán hatalmokban nem volt, a törvényhozó testületnek kötelessége a sértett egyének mellett föllépni, — ha pedig a kitételek nem törvény elleni tettek a petíciót félre kell lenni; — illy előleges tekintetből volt kiadva a petíció kerületi választmányának véleményadás végett, s e határozatnak elég nem tétetvén — véleményem szerint azon választmányának kell visszaadni, hogy annak idejében és rendjén vélekedésével mutassa be, nem pedig a törvényhozási szokás és rend ellenére minden ok nélkül a főRRhez küldeni.

Egy kerületi követ véleménye pedig ez vala: Azon elvből kiindulva, hogy miután a petíció még fölolvassa nem volt, annak tartalmát sem tudjuk, s azon specificus eseteknek, mellyek az evangelicus atyafiak által, petíciójukban elő soroltatnak valóságáról, minthogy azok minden alapos adat nélkül szükölködhetnek egyáltalában meggyőzötve nem vagyunk; a törvényhozó testnek méltóságával nem látom megegyezhetőnek, illy petíciót a mlg. főRRrel közölni; de ha ez nem állana is kérdem a RRt: épen most, midőn a vallásos tárgyban, melly már 10 esztendő lefolyta alatt annyi keserű vitákra s méltatlan személyeskedésekre szolgáltatott alkalmat, és a törvényhozásra minden tekintetben káros következzel hatott, mind a két felekezetre nézve a kiengesztelő törvényhozásban annyira közleltünk, hogy úgy szólván, a küszöbön állunk már annak, hogy jó eredményű és kielégítő törvényt alkothassunk. — Kérdem tanácsos-e egy illy új akadályt elő gőrdíteni? mely majd más részről elkeseredést okoz, a kedélyeket fölgerjeszti, és egy hasonló petícióra szolgál eszközü.

Ha a nemzetek, de leginkább magunk történeteire visszatekintünk; úgy látjuk, hogy épen akkor voltak legszerencsétlenebbek más nemzetek is, de leginkább mi, midőn nem a nemzet közjaváról és annak előmozdításáról egymásnak segédkezett nyujtva munkálkodtunk, hanem a vallásos kérdéseket elő idézve, s az által a szenvedélyeket fölzigatva, egymással ellentétben állottunk, és mind azt, a mit a nemzetnek javára s boldogságára hasznosan eszközözhettünk volna, e miatt elszalajtottuk.

Emlékeztetem a RRket, miszerint őseink azzal vádoltak mindig a kormányt, ha azt akarja, hogy a nemzet hongyülésén semmiben sem boldogulhasson, csak azon taticával él, hogy a vallásos tárgyat veti közibénk, és im most mi magunk akarjuk ezt, a miről a kormány méltatlanul vádoltatott, eszközölni használni! — De különben is mi lesz a vége ezen petíciónak? az t. i. hogy majd a

catholicus clerus is; nem kétlem még számosabb, és jobban bebizonyított specificus adatokkal lépend föl, és így a már majd csak nem létesült egyeség, új elkeseredéssel fog fölvaltati, s épen ez által fog eltávolítottatni, az a czél, a mellynek elérésére annyi kellemetlenségek és méltatlanságok után törekedtünk; miért mind ezen általában, mind K. megye által fölhozott okokkal fogva ezen petíciót visszautasítani, s ezen izenethez mint ide épen nem tartozót egyáltalában csatolni nem akarom.

Egy jeles követ is megjegyzé, hogy ezen folyamodás czélja nem az volt, hogy az elősorolt tények orvoslásához fogjon a törvényhozás, hanem ez által a convent csak azt kívánta megmatatni, mennyire szükséges a KK. azon nézetek mellett megmaradni, mellyeket a vallásbeli kérdésekre nézve izenetekben megállapítanak. Szónok sajnálja, hogy a folyamodásról a verif. választm. semmi jelentést nem adott, és kíváná azt a választmányhoz e czélból visszautasítottatni.

A jegyző a folyamodásnak legalább végét akarván fölolvadni, ennek egy káptalanbeli követ ellen mondot, mivel nem a végén szokás bármit is kezdeni; ekkép adva elő véleményét:

Az evangelikusoknak tudva lévő petícióját, a most bevezett vallásos tárgyak mellett toldalék gyanánt fölküldeni a m. főRRhez, egy új, eddig soha nem ismert, s szokatlan eljárás mód lenne.

Igen fölöttő visszas dolog pedig az, midőn az érd. jegyző azon petíciónak végét akarja itt olvasni, — mellynek sem eleje, sem dereka soha, még sem itt, sem az orsz. ülésben még csak fölolvassa sem volt; — annál inkább tárgyalva nem, — e szerint a t. KK. és RR. olly irományt küldenének a főRRhez, mellyben nem tudják mi foglaltatik. — mi eddig tudomra a diaetán még soha nem történt.

Véleményadás végett volt e terjedelmes petíció a verif. választmányának kiadva, melly ime kötelességet teljesíteni ez uttal is elmulasztotta.

Rég akarom én ennek közleíratra bocsáttatását kívánni, és most ezen jó adott alkalommal azt küldöm nevében sürgetem, sőt követelem is, annak hozzá adása mellett, — hogy még a petíció közleíratra eresztve s tárgyalva nem lesz, addig ez a főRRhez által nem küldhető. — Tovább

Használok ezen váratlan esetet a következők kinyilatkoztatására. — A petíciót bátor még közleíraton nem volt; bírom, s minden tartózkodás nélkül merem állítani, hogy ennek minden pontjai valótlanak, s czéljuk nem egyéb a catholicus clerus rágalmasánál. — Mi annál fájdalmasabb, hogy már lassan kezdünk egymáshoz simulni, — s a kölcsönös engedések által kibékülni, — de fájdalom az illy lépéseknek nem lehet nem új elkeseredést támasztani a katolikusok keblében; — ugyan-is ha figyelembe vesszük mind azokat, mik három négy nap óta itten mondatnak, — mikép mind azon vallásos sérelmek és kívánatok, mellyek v. már fölterjesztettek, vagy itt a két tábla között egyezkedés utján vannak, csak előpostai a jóval számosabb s nagyobb hátralévoeknek. — De ha így, lehet-e valami remény s örvendetes kilátás hazánkban a vallásos békehez? Aldott jó királyunk a jul. 5kei resolutio értelme szerint azt akarja, hogy egy újabb vallásos törvény alkottassék sine perpetuae duraturae patis et unionis, — de mennyire csalatkozik! ha protestans atyánkfiai csak azért kívánják az eddig előadatokat orvosoltnak, — hogy ezek fonalan folyvást újabb sérelmekkel, kívánatokkal állhassanak elő a tökéletes kölcsönösség és viszonyosság ürügye alatt. — Elvégre

Itt nyilván es ünnepelesen kijelentem, mikép az evangelikusok petíciója ellenében, egy contra petíciót késziténk, s ezt majd annak idejében a haza atyjai eleibe terjesztendjük, — mellyből kitűnni fog, — hogy nem a catholicus clerus, hanem a protestans atyafiak sérték és rombolak össze az 1790: 26. r. e. — Valamint az is, mikép a protestansok ellenünk még ezental fölfordandó panaszainak, kívánatainak neve, — legio. —

Végre a folyamodás csakugyan a verif. választmányhoz véleményezés végett visszautasították.

CXCVIII. ker. ülés, maj. 21én. Előkök stb. kik előbb. — T á r g y: a vallási kérdések.

Előbb H... megye követe benyujtá Bakabánya városának folyamodását, melly a verif. választmányhoz utasították.

A jegyző fölolvassa a főRRnek az unitaria vallásnak bevételeit tárgyzó olly értelmű válaszát, hogy ebben megegyeznek, hanem a törvényjavaslatban nem azt kívánják tételni, hogy mindazon jogokkal fog bírni, mellyekkel egyéb törvényesített kereszt ny vallások, hanem mellyekkel a két evangelika vallás bírnak. Ez egy kis szóváltás után el is fogadtaték. — nem egyesült görögök nevelési s egyéb ügyeinek megvizsgálására a KK. izenetekben egy országos választmányt kívánának kiküldetni: erre a főRR. rá nem állanak, mivel a declaratorium illyricum szerint a belsejkeleti intézkedés a görög nem egyesültek jogai közé tartozik, mellyet a congressus által gyakorolhatnak: Egy követ igen élénken festé azon vizsgálódásokat, mellyek a megyéjebeli oláh és rácz ó-hitűek között léteznek, úgy, hogy az elsőbbek későbbek templomba nem járnak, mint a rácz templomba menjenek: előadá tovább azt, hogy az oláhok mind érsekválasztásból, mind a segedelmekből majd egészen kivannak zárva, s azokban csak az ugynevezett illyrek vagy ráczok részesülnek. Kéri tehát a KKat, hogy az országos választmány mellett megmaradjanak. Mi el is fogadtaték.

Ezután a jegyző fölolvassa a főRR. válaszát az áldás megadása, breve, pasztori levelek, s placetum tárgyában.

Egy követ nem kívánja a főRR. válasza okainak czáfolatával untatni a KKat, csak azt jegyzi meg, hogy az olly házasságokra nézve, mellyek Z ó l y o m m e g y e rendelete következtében prot. lelkészek előtt kötettek, a főRRk nem helyesen javasolják azt, hogy ha a házasságok még élnek újra copuláltassák magukat, ha pedig meghaltak ő felsége kéressek meg az illy törvényrendelete ellenére kötött házasságokból született gyermekek törvényesítésére, mert ő fels. törvényesítése sem adhat törvényeink szerint jogot az illy törvényesítettnek a successiora, ha más collateralis örökösök léteznek, hanem csak ezek nem léteben, és így helyesebb a KK. kívánata, hogy t. i. az illy házasságok összeírva törvényeseknek mondassanak ki, hiszen egy nagy tekintélyű, és köztiszteltben álló férfi, a csanádi püspök ő maga azt mondá a sept. 29ki ülésben, hogy az illy protestans lelkészek előtt kötött házasságok a pápai brevénel fogva egyháziilag érvényesek, mivel pedig a kihirdetett brevében ezen nyilatkozat nem találtatik, jele hogy az csak csonkítva hirdetteték ki. Megjegyzvén végre, hogy nem áll az, mintha a törvényhozás egyh. dolgok körül nem rendelkezhetnék, miután Sz. László és Kálmán alatti törvények ellenkezőt tanúsítanak, kéri a KKat, miszerint az egész tárgyra nézve előbbi izenetekben kifejtett nézeteik mellett maradjanak.

Mire egy káptalanbeli követ megjegyzé, hogy a sz. László és Kálmán alatti összejövetelek egyszermind synodusok voltak, s mint illyek az egyh. ügyek körül rendelkeztek. — Az pedig, hogy a prot. lelkész előtt kötött házasságok egyháziilag érvényesek, nem a brevében, hanem a püspökségek számára Lambruschini bíbornok által kiadott utasításban foglaltatik, s így a breve kihirdetését hibásnak nem mondhatni.

A n.-v.-i káptalan követe csak két észrevételt kíván tenni, egyik az: hogy V... megye követe s mások midőn a pasztori levelek ellenében a 26d. törv. czikkéből felhozzák: quibus impedimenta ponere cautum esto, mindenkor elhallgatják ama lényeges szót „in contrarium“ vagy is quibus impedimenta in contrarium ponere cautum esto, pedig ebben sok fekszik, mert a törvény olly akadályokat tilt el, mellyek a vegy. házasságok létrejöhetségét lehetetlenné tennék; a pasztori körlevelek után kötött több százra menő vegy. házasságok azonban tanúsítják, hogy az egyház intézkedéseiben illy akadály nem rejlik, ezek csupán a kath. egyh. elveinek védelmére keletkeztek.

Másik az, hogy a Lambruschini bíbornok aláíratával kiadott utasítás nyomán Zólyom megyében kath. pap közbenjötté nélkül csupán prot. lelkészek által egybekötött vegy. házasságokat érvényeseknek és törvényeseknek mondani és tartani nem lehet: mert az instructionak czélja nem az, hogy olly országban, hol a positives törvény maga is azt rendel, hogy vegy. házasságok mindenkor kath. lelképásztor előtt kötessenek, az ennek ellenére protestans lelkészek által egybekötött házasságokat érvényessé

és törvényessé tegye; hanem csak azon lehető esetet illeti, ha majd oly pozitív törvény jönne létre, mely a prot. lelkészeket fölhatalmazná egyes házasságok összekötésére. Így p. o. még a múlt század első felében Angolhon de főleg Hollandiában, hol polgári törvények szerint érvényes házasság egyes felek közt nem is kötethetett, hanem csak prot. pap által, fordultak elő oly esetek, hogy az illy házasságokra nevez a romai széknek a trienti szent zsinat rendelkezésében dispensálni kellett, jelesen XIV. Benedek pápa Hollandiára nevezte az illy házasságokat felekezésként is érvényeseknek nyilvánította; és csak ezen előzmények nyomán történt az instructio engedménye is magyarországot illetőleg, s csak azon esetre lesz alkalmazható, ha itt pozitív törvény által lesznek a prot. papok felhatalmazva arra, hogy vegy. házasságokat összehadjassanak. De az minden esetre kétségen kívül van, hogy azon pozitív törv. ellenére Zólyom megyében egybekötött v. házasságokat polgári következők és eredményekre nevez érvényeseknek mondani nem lehet, azért is, hogy recipulátatván, törvényessé váljanak, mindenesetre kívánatos.

Végzés az lön, hogy a KK. e tárgyban elébbi nézeteikhez ragaszkodnak. S ekkép a vallási kérdések befejeztettek.

Mivel ekkor még 12 óra sem volt, arról keletkezett hosszas vita, hogy mivel töltsék el az időt a KK. 1 óráig legalább. — Némelyek a Fiume, Bukkari és Turpolya kerületek rendezésének fölvétele mellett küzdöttek, — mások a szepességi városok szavazati jogát sürgettek 1 óráig eldöntetni, mások azon kérdést akarék egyszerű szavazás által elvégeztetni, ha a követválasztás fölött az őrszék ítélné-e v. az országgyűlés? mások azt mondák, hogy ezen kérdést holnapra kell halasztani, mivel gondolkozni kell róla. Mire válaszolták, hogy hónapok alatt azt már eléggé meg lehetett gondolni. Egy követ (mivel a KK. zajogtak s hazamenetelt sürgettek) azt mondá, hogy a zajgás által akarják a KK. azt kivívni, hogy ma már ne tegyenek semmit; ő tehát azon időt, melyet a KK. csupa a fölötti disputálással akarék eltölteni, hogy ugyan mit csináljanak, abbeli indítványára kíváná fordítani, hogy a bírák felelőssége 1 óráig elhatározassék, — Egy más követ az országgyűlési költségek mikénti kivételét ohajtá elhatározatni. — Mások a zsidó diplomatikusoknak megyei szavazati jogának sorsát kívánák most eldönteni, s miután a felett, hogy 1 óráig még mit csináljanak, hosszan vitatkoztak a KK. végre a zsidókat illető főnebbi kérdéshez hajlott a többség, s végre azon kérdés tetették fel, ha ezen szavazati joga a zsidó diplomatikusoknak, most döntessék el, vagy az emancipatio általános kérdésének felvételére halasztassék? A többség a mostani felvételre szavazott. 2ik kérdésre pedig, hogy tehát adassék-e szavazat a megyéknél a zsidó diplomatikusoknak? a többség (mint mondák 30: 17 v. 18 ellen, mert mi nem jegyeztük) a szavazatot megtagadá.

CLdik orsz. ülés a m. főRRnél majus 20d., mely alkalommal hitelesítés végett fölvastatott 2od. izenete a főRRnek a KK. és RRhez a sz. kir. városok rendezése tárgyában, a törv. czikkben tett észrevételekkel együtt, ennek közíratra leendő boacsátása határozatván — szőnyegre jött a bányatörvény, melyet illetőleg nádor ő fensége emelt először szót ajánlván a m. főRRnek; miként vegyék tanácskozás alá: — ugy történt — az Iső Sbnál egy főbb hivatalnok — mint mondá — nem fojthatá el aggodalmát azon, hogy miután a t. KK. és RR. a csillát (platinum) mint oly érczet, mely honunkban nem terem, v. legalább eddig nem található az Iső Sba iktatván, királyi adományozás tárgyává tevék, és még is más érczanyagokat, mint például arsenicum, palladium, vismuthum etc. abból kihagyának. Hiszem — mond szólo ő exja — ha a t. KK. és RR. a csillát adományozás tárgyává tevék oda tekintettek, hogy az honunkban is található leendvén, a törv. eleve intézkedtek, ezen okoskodásnak állni kell az említett érczekre is; azért szőnok ő exja a feljebb mondott érczeket, az Iső Sbnál szinte megemlítendőnek indítványozza.

Nem akarja egy nmg főisp. hosszasán elősorolni a törvényeket, melyek Iső Lajostól kezdve az érczek minden nemét a kir. adományozás alá vetik, csak azt jegyzi meg, mikint a törvényhozásnak arra is különösen ügyelni kell, hogy az alkotandó törvények későbbi időkben is surlódásoknak, és félremagyará-

zásoknak okul ne szolgáljanak, mikint ő nmg szerint történnék, ha a szőnyegen levő Iső Sbnál elősorolt érczemeken kívül oly intézkedés nem tétetnék, mely szerint azután is találandó bármely érczanyag k. adományozás tárgya legyen, azért az említett Iső Sbnál ezen szavakat indítványozza betéttetni: „vagy bármely más ércz“ megnyugtatóul azoknak, kik akár az első indítványt pártolva, akár egyébkint nem kielégítőnek látják a mondott §t.

Egy főisp. szerint csak azon érczekről lehet jelenleg rendelkezni, melyek már tetteleg használtak, azért a KK. és RR. javaslatát e tekintetben kielégítőnek véli, egyáltalán nem pártolván az iménti szőnok ő exja által mondott általánosságot.

A köv. szőnok egy főisp. is a KK. és RRdek izenetét pártolja, már csak azért is, mert az általános kifejezések eddig is tömérdek surlódásokat és félremagyarásokat szültek, így — mond ő mlga — a timsó nem ércz, és még is épen az eddigi törvények általánosságánál fogva több helyeken urbana alatt áll, ha — ugymond szólo ő méltósága — később akármikor bár mly érczbánya fedeztetnék fel, lehe-tend a törvényhozásnak postlimini majdan intézkedni. és így az első §. megmaradása határozatá lön. A 2dik §. mely szerint mindenki, még a k. kincstár is akár új, akár elhagyott és új adományozás alá visszaesett bányák művelési jogát: eleve nyert k. adomány erejével gyakorolhatja; valamint a 3ik § is, mely rendeli, miként a kincstár bármintű bányá fölkérésben el-sőségi jogott nem gyakorolhat, és így senkitől, kit a törvény bányaműveléstől világosan el nem zár: a k. adomány meg nem tagadtathatik, észrevétel nélkül elfogadtattak.

A 4ik §. szerint a kőszénbányák földesuri birtok tartozéki ugyan, ezeknek kutatása és felkérése mindazáltal a bányászatot mindinkább megszorító faszükség pótlása tekintetéből: bányászati célokra mindenütt szabad, de művelésük csak kir. engedély, s a földbirtokosnak v. egység útján megállapított bér-fizetés, v. ez nem sikerülvén a termék tized részének kiszolgáltatása mellett engedtetik meg. Itt egy kis vita támadt ugyan is egy főbb hivatalnok a kőszén bányákat kellőleg méltányló, azon indítványt tevő, miszerint a KK. és RR. szöllitassanak föl, hogy tekintve, mikint sok bányák a fa hiánya miatt alig, v. csak károsan művelhetők: a kőszén bányászatról, mint a szerföltött megfogyasztott erdők pótlékairól — e törvényben intézkedjenek. Ezen intézkedést azonban egy főispán s vele több m. urak fölöslegesnek vélték azért: mert jelenleg a kőszén legkevésbé használtatván — a földesurak igen károsulának, akkorra kívánván ezen intézkedést halasztani, mikor a kőszén használata — mint mondá — nagyobb divatba jövend.

Egy püspök szerint ha nem volt a tulajdonosi jog ellen a fákról intézkedni a bányák érdekében: nem leend a kőszénről rendelkezés sem ellenére, s ezen intézkedést, mely épen a kőszén használatba vételét tárgyzná, addig kellene megtenni, míg a fák teljesen el nem pusztulnak.

Egy főispán nem a kőszénbányák nyitva nem állását tekinté az erdők pusztítása okának; hanem a nehéz közösülést, mely miatt az igen nagy súlyú kőszén messzebb vidékekre vitétvén a vontatóbért sem adja meg. Jöjjön csak életbe a könnyebb közlekedés — mond szőnok ő méltósága, azonnal meg lesz a kőszénbányák teljes méltánylata is. Nádor ő fensége itt figyelmezteté a m. főRRet, miként az intézkedést tárgyzó indítványt tevő szőnok ő exja, csak annyiban kíván intézkedést, a mennyiben a kőszénbányák — mint valódi nemzeti kincs — kellőleg méltányoltván; művelések előmozdítassék. —

Egy mlgos püspök szerint a kőszén bányák jelenleg is megkivánják a törvényhozás méltó figyelmét; de különben is — mint ő mlga megjegyze, — egy illy tárgynál nem csak a jelent, mint inkább a jövőt kell tekintetbe venni, s intézkedni annyival inkább ohajt, mert jelenleg is némely érczek, mint például az oraviczai. kőszén nélkül nem is művelhetők — ki kell tehát — szerinte — az intézkedéseknek azon bányákra is terjeszkedni, melyek még fölnyitva nincsenek. És így nádor ő fensége a többség értelmében kimondá a határozatot, mely szerint a KK. és RRdek fölszólítandók, a kőszénbányák művelése előmozdítására intézkedni. — Itt egy főispán emelt szót egy választmány kiküldését indítványozó, mely a jelen munkában oly gyakran előforduló műszavak össze-

szedésére, s illetőleg meghatározásukra, de indítványa elhangzott. —

Az 5dik Sbnál előszámlált bányászati járulékok — a 22dik czikkben határozott eljárás szerint megszereshetők, melyekre a királyi engedély is okvetlenül megkivántatik. Ezen §. vitatás nélkül elfogadtatott.

6dik §. A bányák, és bányászat művelésére kívánt egyéb szerek mint: épületi s tűzifa, szenterük, agyag, mész, olvaszkó és kürtöbelkövek (Gestelsteine) s az olvasztás elősegítésére nélkülözhetlen egyéb ásványok, vagy szabad alku, vagy a 22dik czikkben megállapított eljárás útján az illető tulajdonosoktól szereshetők. — Ezen §. rendele-től kivételeztetni kívánák némelyek az épületi és tűzifákat, némelyek az előszámlált segéd-szerek mindenikét szabad alku útján kívánák megszereshetőknek rendelni, azonban a többség a §t meg-hagya. —

A 7, 8, 9. az érczanyagot tartalmazó földbirtokok kieserélhetőségéről rendelkeznek, — marad —

A 10—14 bezárólag a bányavámról (urbura) rendelkezik. Itt egy főispán indítványt tesz; mely szerint megkérendő ő fölsége, hogy a bányáknak már jelenleg kisebb termékenységet tekintetbe vévén a bányatizedet huszagra leszállítani méltóztassék, és ez indítvány vizshangra talált. — A 11dik §. szerint a vaskövek — a bányavámtól teljesen mentesek. — Ezt egy főbb hivatalnok kihagyni javallá; mert az eddigi törvények is megrendelik a vastóli urburát. Többen azonban a vasat miként mondák — mint primae necessitatis articulus — a KK. és RRel együtt mentesíteni kívánák a bányavámtól. — Mivel — ugymond egy gróf — a timsó nem ércz, mivel a vashányabér elvesztése okozta kárát a kincstárnak kétszeresen kipótolja a vas olcsósága; azért a KK. és RR. izenetét pártolja, és így ezen czikkely változatlanul maradt; valamint a bányavámi mentességéről rendelkező 15—16. is elfogadtatván — az ülés elszólt.

CLL. orsz. ülés a m. főRRnél, majus 21. A bányatörvény folytonosan tárgyalatá. Az 5dik czikk, „királyi jog a nemes érczek beváltásában, és egyéb érczek elővásárlásában — változatlanul, vitatás nélkül elfogadtatott. — A következő czikknel — „pénzveretési királyi jog, és pénzverő házak“ — szinte elfogadtatott, itt azonban egy főbb hivatalnok egy indítványt tesz, mely szerint fölszólítandók a KK. és RR. az arany és ezüst töredékeket illető rendelkezésre, ez indítvány méltánylást nyert. — Továbbá elfogadtatott a 7dik czikk is, melyben a nyers aranyak ezüstnek az országból kivitele tiltatik, töredék és ócska nemes érczművek beváltása rendeltetik. A Sik czikk is elfogadtatott, — egy főbb hivatalnoknak azon módosításával, miszerint a 28ik §. rendelete oly módon változtatandó, hogy ha valaki az arany és ezüst művészek által a mondott Sbnál megalapított arany vagy ezüst mennyiségnél kevesb arany, vagy ezüstöt tartalmazó művet kíváná ötvöztetni, azt a művész másnak esalása nélkül ugyan; azonban törvényes büntetés nélkül gyártolhassa — szerinte annyiban lehetvén az illy művészeket büntetni, — a mennyiben azt valakinek károsítására irányoznak. — A 10dik czikk a föfölgylelési királyi jogról — szinte elfogadtatott.

A 11dik czikkben a KK. és RR. — a bányászékek, mint első bíróságú ítélőszékek föllállításáról rendelkeznek. Itt egy nagyméltóságú főispán emelt szót komolyan fejtegetve árnyékolodalait a KK. és RR. e javaslatának, miként tudniillik a KK. és RR. javaslatuk szerinti bírák száma több helyeken szaktudósokból ki sem telnek, hogy a választott bírák fizetése szükségesképen a választókat, és így a bányászokat terhelné, hogy az illy bírák bányát nem művelhetvén alig fogják bizonyos keresetmódjukat megvetve, magukat egy bizonytalan idejű keresetre szánni. Más részről elismeri szőnok ő exja, miként a bányabírák ellen sok panaszok emelkedtek, ezek azonban csak annyiban történtek — mint ő exja mondá — a mennyiben a bányabírák egyzersmind kincstári hivatalnokok is voltak. Ezen panaszokból azonban ő excellja szerint legkevésbé sem következik a kir. kinevezés megszüntetésének szükségessége; hanem inkább az, hogy a bírák a kir. kincstár hivatalnokai is egyzersmind ne legyenek, mit ő exja is szívesen pártol, és egyzersmind indítványt tesz, mely szerint a 4. kerületi bíróság maradandó, a járásbeliek pedig törvényszéki

nevezet alatt kisebb pereket ítélnék, honnét a főlebbvitel a kerületi és ugy a főlebbi törvényszékekre történék. — Közeledés tekintetéből abban is egyez ő exja, hogy a bányabírákon és jegyzőkön kívül, — kik kir. kinevezéstől függenek — az ülnökök választassanak, — ugy mintegy ellenőrséget vél fölállíthatni szónok ő exja. Ez indítvány egyhangulag elfogadtatván a következő két czikk tárgyalása akkora halasztaték, mikor az ezt illető elv fölötti egyezkedéskövetkeztében a KK. és RR. ezen elvekhez mért javaslatot teendének. És így a 11. és 12dik czikk vitatása elhalasztatott. — A 60ik §ban, mely szerint a fő törvényszékekhez az elnökön és előadón kívül 7 tag nevezendő ő Fölsege által — a főlebb vitt bányai pörök elintézésére, — egy főispány indítványa szerint kifejtendő, miként az előadó szaktudós legyen. És így tovább bezárólag a 22dik czikkig fölolvastatván, és elfogadtatván — az ülés eloszlott.

Pozsonyi tárcza. Pestü színészeink mult szombaton majus 18kán kezdék meg előadásait a városi színházban, s először adaték Lignorelles Luiza' másodsor, Szökött katoná' tegnap pedig Batory Mária. Színészeink sokszoros tapsok között játszanak, s azon öntudat lelkesítheti őket, hogy azt megis érdemlik, valamint hinni szeretjük, ez után is megérdemlendik. Az első adás alkalmával különösen a bementi árnak egy kissé magasra rugtatása (a földszin 1 fr. p. p.) érezhető az az látható volt a színházban: — a vámosok leebb szállítása nem csökkenteni, hanem inkább emelni szokta a jövedelmet. Vándor színész társaságunk előadásai már a pestiek idejötté előtt bevezetve, annak egy része, mint tudjuk, Pesten, egy része pedig Nagy Szombatban van. Ifjaink között most mindenféle csek censura a jelző szavaknak kik ezt kedvező sikerrel bevezék, egy része már ad lares paternos el is vándorolt, hol a kardot a vitézség ezen csalhatatlan jelét majd szegre függeszti, s onnan majd csak a bekövetkező tisztválasztásra veszi elő, hogy a politikai jogokat annál sikeresebben gyakorolhassa. Az ugy nevezett consilium ház kapuján, hol a kir. curia ülései tartatnak, egy jelentés vagon kifüggesztve, mely tudtul adja, hogy S. S. és N. B. kir. táblai hites jegyzők az Uray Balint ellen elkövette merény következtében, királyi táblai ítéletnél fogva, a táblai jegyzők sorából kitörtettek.

Korunk ügyei. (Védszó a falusi k. papság mellett Nagy Sándor ellen.) Midőn a Nemz. Ujság 20ik számában Nagy S. urtól közölt illy című czikket: a cath. clerus és a megyei ülések először olvasám; bár nem legkellemesben hatott kedélyemre azon vakmerőség, mellyel abban az alrendű kathol. clerust a politikai tudatlanság, miveletlenség szennyével bélyegzé: nem hittem mégis, hogy valaha ellene tollat emelni kedvem s elég elszántaságom leend. Nem hittem, miután örömmel láttam a vegy. házassági viták óta a kath. clerus tanulatlansága felőli balitéleteket eloszlni, s a világiakat tisztelettel fordulni azok felé, kiket előbb nem ismerve megvetettek; nem is gondolhaték mást, hanem hogy e czikknek méltó megvetés, s figyelmetlen feledés leend sorsa. Azonban nyilatkozatok történtek a czikk mellett azt méltánylók, sőt Szatmárból boldognak állítaték, ki azt olvassa. Olvastam én azt ismét és ismét olvastam; de nem boldog, sőt igen boldogtalan valék, aggódván, ne talán hinni kezdje valaki, hogy a czikk irónak bizony igaz van. Ekkor akarattá szilárdult bennem ama gondolat, hogy a czikket boczkés alá venni, s az igazat kimutatni kell. A falusi papokra kívánok leginkább szoritkozni; mert, mint a szövegből kitétszik, a cath. clerus alatt leginkább ezek értetnek, következve ezeknek jelöltetett ki a politikai terep ama tisztos hely, hol a győri latin iskolákban egykor Fessler ülni szokott a)

És így, mit soha nem hittem, most kegyeddel van dolgom, t. Nagy S. uram magam is falusi

a) Fessler superintendens ur ezen munkájában: „Rückblicke auf meine 70 jährige Pilgerschaft“ írja: hogy a győri grammaticalis latin iskolákban volt egy pad, mellynek fölébe nagy betűkkel ez vala írva: „Nos numero sumus fruges consumere nati.“ s hogy ő mint iskolás gyermekek többnyire ezen padban ült. A padnak legbecsületesebb neve: számpad.

si pap vagyok, ki Pál érsek udvarában nem voltam, azért, ha a layoirból, mellyben kegyednek paptársaimra mázolt pizskát mosogatom, néha szemé közé talál fecscsenni a talán kellelénél is melegebb mosószer, türje, kérem, s ne szívemnek; mert ebben nyersen ugyan, de eredeti tisztaságban, mint a csendes ligetnek zajtalan patakja folydogál a vér, hanem mikép megírta, tulajdonítsa felszeg udvariatlan neveltetésémnek.

A thesis így áll: a cathol. clerus a megyei köztanácskozásokban vagy épen nem, vagy igen gyéren vesz részt; az öntől adott megfejtés pedig ez: a pap, mint pap tanult ugyan, de mint polgár tanulatlan, miveletlen, azért ott, hol egészen jövevény, megjelenni, s mihez nem ért, olyanhoz szólani semmi kedve. Okai ezen abnormis állapotnak a főpapok, és a szűk körülmények: a főpapok annyiban, hogy alrendű papjaiknak, elzárva előlük a seminariumban a polgari kifejlődésnek forrásait, csak egy oldal nevelést adnak; a szűk körülmények pedig megtagadván tőlük a szellemi élvezetek szükséges eszközeit; már mint hatvan forintos káplánokat, azután háromszáz forintos hájas csizmás, kopott kalapu, talpig rongyos plebanusokat a mivelettel világtól visszavonulásra kényszerítik. A bajon ugy lehet segítni; ha főpapjaink papnevelő intézeteikben a politikai tanokat egész kiterjedésökben tanítatják; ha a tudományos miveletre ezután az előléptetések és papi javadalmak kiosztásánál több figyelem leend s a t.

Tanulatlan, miveletlen é tehát, mint polgár a kath. pap? Midőn e kérdésre felelni készülök: sajnálatom kell kijelentem az iránt, hogy a politikai tudományokat számszerint elő nem sorolta; mert én ezen tudományok számát annyinak, és kiterjedésüket oly szűknek hiszem, mikép azokat inkább az életem, mint iskola taníthatja kellőleg. Emlékeztetik ön, mivel nem rég történt, a pesti ügyészeknek egy önmaguk politikai kiképezése végett alakított tervéről, holott ezek az illyféle iskolák küszöbét csakugyan eleget vésitották. Mellyik iskola adott valaha a világnak kész polgárokat? Látjuk, hogy noha a vagyonsb arisztocraticus sarjadék polgári önkimivelése érdekében Pestet, Budát bejárja: megis milly gyéren válik közölök a köztanácskozásokra alkalmas; s nem egyszer épen olyan emelkedik ki az éljenzők és tombolók hős seregéből, kinek egykor ura atyja minden gőboleivel sem birta volna utána vontatni az iskolai neseket. Különbben is nincsenek, vagy nem voltak-e mindenkor a politikai harcmezőn Achillesek, kik a nélkül, hogy urfi korokban a politikai tanszékét csak látták volna is, elég politikus fortélylally jelkeskednek a valóban erős, de cselet nem ismerő Hectort győzelmi szekerök után hurcolni. Távol van tőlem a politikai iskolák ellen csatázni, mert falusi pap létemre sem vagyok olly balga; csak figyelmeztetni akarom önt, drága jó uram, hogy az ember kimivelésében az önevelés leghatalmasb tényező, melly megadja azt, mit az iskolák meg nem adhatnak.

A pap különbféle tudományos ismereteket visz a világból be, és hoz ki magával a seminariumból, sokat olyant, miről a világnak eszméje is alig van, hivatásánál fogva pedig a tanulás, olvasás s fontolgatás emberének kell lennie; ha tehát bensőleg a politikai pályára is hivatva van, gyújtsa meg éji lámpáját és tanuljon. A világiak számára sem virul másképp e téren borostyán.

Nevetség állítani, hogy a papnevelő intézetek könyvtárai nélkülözök a politikai könyveket s hogy azokat mástól kölcsönözni a papnak vagy alkalma, vagy kedve nincs, maga pedig megszerezni nem képes. Én több papnevelő intézeteket ismerek; de nem tudok egyet, melly jelentékeny könyvtárral ellátva nem volna, — fölaltatnak azokban az örök szépséggel és erővel kínálkozó görög s latin classicusok, régi s újabb philosophok, történet és életrajzok, különbféle földleiratok, utazások, vagy talán ezek mivel nem tegnap készültek, a politicusoknak nem szükségesek? Legyen önnek hite szerint.

De ha más nem, megvan azokban minden biztonnyal a szent irás, pedig ennél bármilly szem-pentből tekintsük, jobb könyv nem létezik, mert ez külső s belső becsületességre, Isten s ember iránti szeretetre, igazságra és még sok másra, miből kell minden idves politikának kifolynia, tanítja az embert. Rosz politicus, kártevény publicista az, kinek ez nem kézi szivkönyve. Olvassa ön, ha még nem olvasta, Marat, Danton, Robespier, e vérhősök életét, de utána tüstént kezébe vegye az éjszaki szabad statusok szabadítóját, a nagy férfit, Washington, és épületes olvasmánya után igazolandja állításomat. Vagy tekintsen a világ magasztos férfijára O'Connell Dánielre, nem e szent könyvből merített tudomány folyja-e keresztül egész valóját s teszi azzá, a mi ő az emberiség szemében és szívében. Csak nem rég egy valóban derek magyar publicista mondá nekem, hogy legkedvesebb olvasmánya a szent irás, kinek én nem kevés megilletődéssel feleltem: vajha mindegyik az urak közül, mielőtt a törvényterembe lép, azon becses könyvből néhány sorokat olvasna, akkor megnyugodnék lelkem hazám jövőjén. Azonban nekem ugy látszik, ön illy tudományokat a politikaiakhoz nem sorol, és ebben találok okát, hogy, midőn főpapjaink illő tiszteletet ad, elismerve érdemeiket a derek theologok nevelése körül, ugyanakkor neveltjeiket tudatlan polgároknak bélyegzi. Derek theolog és tudatlan polgár, e kettőben az én nézetem szerint ellenmondás van; mert a derek theolognak sokat kell tudni a politikailag nevelt polgár tudományából, és viszont ennek azéből, következve derek theolog tudatlan, miveletlen polgár semmikép nem lehet.

Ide járul, hogy a papnak, mint polgárnak a világban sem levén olly torz állapota, mikép a czikkben tulzólag föstetik, ismereteit az élet mezején könyvekből, tapasztalásból, különféle hírlapokból egyre bővítheti. Hála az egeknek! idöket élünk, mellyekben a könyveknek és hírlapoknak megvétele, bár nem annyira olvasása, a divatczikkék közé kezd az uri házaknál számitatni; ha tehát könyv ved nincs, menj be a házakhoz, s meglátod, kérésed szives ajánlással előzetik meg, mi több, még vonzalmat is megnyerheted a háznak könyvei használása által. Nem áll tehát, mintha a papnak könyveket kölcsönözni alkalma nem volna; az azonban egészen más, ha könyveket kölcsönözni kedve nincs; mert ekkor magában és nem körülményiben rejlik a hiba. De föltéve, bár meg nem engedve, hogy a pap mástól könyveket v. nem olvashat, v. olvasni nem akar, még ezen esetken is értelmes gazdálkodás által a kevésből tehet annyit felre, mennyiből szellemi élvezetének főszükségeit magának beszerezheti. És hogy ezt a kopott kalapu, hájos csizmás, szennyes, rongyos öltönyű (melly diszruhát a czikkirónak ezennel köszönünk) tudatlan falusi papok valóban megis teszik, tanuk mellettök a lefolyt egy pár viharos évek, mellyekben sok jók tiszteletét, sőt még elleninknek is kedvező véleményét vívták ki maguknak. Mind ez így levén, miután megyejet par excellence a többi közöl kivesszi, el nem gondolhatom, mellyik részén a világnak szedegethetné ön, N. S. ur becses tapasztalatit, bizony csak kimondom én, mi nyelvem van, talán egy csendes estve bus andalgásai közt ama csermely mellett, hol a boldogtalanok a szeliden alá ragyogó csillagoknak panaszoják sorsukat, a holdvilágból képzelték le azokat; sőt kövessék bár halálos vétket el, kimondom még azt is, hogy illy vakmerő állítások háttérében mindenkor egy kis büszke gondolat szokott feszegni; p. o. e gondolat: én N. S. ki vagyok, mi vagyok. On reconnaît l'oiseau au plumage.

Többire a mi czikkének politikai tanok seminariumbani tanítását jöslő vég részét illeti, meg kell vallani, hogy az nem megvetendő, sőt még tökéletes is lehet, ha egyet belőle ki nem feled. Ugyanis az illy javaslatoknál mindig szem előtt kell tartani az idöknök szellemét; lovagi idök ezek, mellyekben a kardnak, v. golyónak kell dolgozni ott, hol az ész kifogy erejéből. Azért a textust talán jó volna így javítani: „*mélyen t. főpapjaink a semin. tanulási korszakot megbő-*

vítve a theologiai tanok előtt v. után egyszersmind a politikai tanokat taníttassák egész kiterjedésükben, és mivel a politikai élet a mi napjainkban halállal jár, nehogy a szöld asztal mellől, feledve, melly édes a hazáért meghalni, neveltjeik a halál féltelme által rettentessenek el, v. a köztanácskozások után egy fölbőszült suhancznak a párviadalban fejüket gyárán oda nyujtani kénytelenek legyenek, és uttal ügyes vivő mesterekről is gondoskodjanak. E nélkül pro pudore gentis et ecclesiae velők még olyan is történhetik, mit a falusi mesterről és tanítványáról az anekdota beszél. a)

Bizony uram jobban kellene gazdálkodni főpapjaink erszényével; különben ha javaslataik, tarka barka indítványaik mind életbe lépnek, bár rossz számoló vagyok, de bátran el merem mondani, hogy a főpapok vásottabb kalapra, rongyosabb eszímára jutnak, mint mi szegény falusi papok. És ha a vásott kalap, hájos eszima is egyik oka a köztanácskozásokban meg nem jelenhetésnek: akkor lesz ám még a baj, midőn majd fundus sem létezend, miből új kalapot, fénymázos eszimat az országgyűlésekeni megjelentetés végett számukra indítványozhatnának. No de az indítványok s javaslataik korát éljük, s nem derek ember az, ki lapos zsebéből legalább egy pár indítványt a vagyonosak, különösen főpapjaink nyakába még nem rázott. Csak nem rég egy esperes ur is a zalai közgyűlésen a püspöki javak tized részét új plebaniák alapítására reszálta. Szép dolog milliókról pár szóval rendelkezhetni; de biznak mi a derek lelkületű alrendű magyar papságban, főleg pedig azokban, kiknél a „nevelt pap, mivel pap“ szép, de eszébe nem még fejszédülést nem okoztak, hogy illyféle indítványoknak acél mellett szegezendnek ellenébe. Itt nincs helye nézeteket e tárgyról közleni, annyit mégis legyen szabad kitérőleg mondanom, miszerint főpapjaink orsz. alapítványokat ugyan, bármily nagyokat tehetnek; de őket akármely szín alatt jövedelmeik legkisebb részétől is megfosztani, nem más, mint a statust megátadni, a polgári társ. alapjait aláásni. Ezen szegbe csipeszkedtek mindenkor és mindenütt a nyugtalanok, mellynek helyéből kimozdításával könnyen sikerült az egész státuscípületet szétrombolni. Az erőszak megtehet mindent, de az igazság, mindenkinek meghagyja a magát. Kik a papi javak természetéről bővebb tudományt szerezni ohajtanak, azok olvassák meg Sieyès Emanualnek e köv. czim alatt németben is kapható röpiratát: „Kurzgefasste Beobachtungen über die geistlichen Güter, vom 10ten Aug. 1789.“

Pro coronide kénytelen vagyok szemérem lobbantani kegyednek, hogy fölhozá ugyan, miszerint mi a társalgási körökben többnyire fajakók vagyunk, sőt egyoldalú neveltetésünknel fogva, miután a seminariumban az udvariásb társalgási hangulatot meg nem tanulhatunk, a világban pedig elhanyagolt külsőnk miatt, minék nem mi, hanem a hatvan fős káplánság, és a háromszáz ftra szabályozott plebania okai, füstös kalibáink falai közé szoritkozni kénytelenítettünk, kevés kivétellel nem is lehetünk mások — hogy, mondom, mind ezeket terjedelmesen fölhozza, de e szörnyű baj orvoslására semmi gyógyszer nem rendel. Nekem epen'e pillanatban egy meglehetős gondolat emelkedik elmémbe, itéletére bizom: valljon nem volna e czélszerű, ha főpapjaink egy társalgási teremtet állítanának föl a seminariumban, mellyben időnkint szép nemmel assemble-k, soire-k tartatnának; sőt, mivel l' esprit de société est le partage naturel de Français, lehetne francia társalgókat e végre Parisból jó fizetéssel átszállítani. Nemde magnifiqué ötlet ez? pedig főpapjaink megtehetnék, hisz elég pénzök van. Ha meggondolja ön, hogy salonokról beszélünk, nem fog megütöközni e czifra nyelven, mert mikép jól tudja, párduczos Arpad vérrel szerzett hazájában a salon nyelv ilyen, de igen azon joggal főnakadhat, hogy honnét vehet-

a) Nagy lárna levén egykor az iskolában belép bottal a mester s fölemelve botját kérdi a lármázott tanítványok egyikétől: „E gazgyermek, mond meg nekem, ki teremté a világot?“ „En nem“ válaszolá a megrettent s magát vesztett gyermek, mond meg mert rád ütök, sürgeté a mester, „igenis én, de csak most engedjen meg, többet nem teszem“ felele ő sirva.

tem én ezen iszonyu tudományt. Elmondom tehát: engem is egyszer a forgó-szél feleim közül kiragadván salonba ősi magyarok közé sodort, ott száltak meg agyvelőmet, és maradtak kopott kalapom alatt ama néhány francia szavak, de mit jelentsenek, ezen óráig sem tudom.

Abban is teljes igazsága van önnek, miszerint az előléptetéseknel a mivel tudományos férfiakra több figyelmet kellene fordítani — igen-is — én is azt mondom, jó volna a világ kerekét megakasztani, de miután tehetségünkben nincs, hagyjuk azt forogni előbbi vágányában. Egyébiránt is porban hajolva imádom az isteni gondviselést, melly valamint a legkisebb fűszálnak a rétek közepén, ugy nekem is kiszabta a nagy természetben helyemet, intézi születésem óta sorsomat. Ösztönöm öntökéletesítésemre Istenem, ki adott talentomait, visszakérve számot veend sáfárságomról; azért a bölcselet tanultam én imádkozni, és imádságom, mint a csendes völgynek illatja egy tavaszi reggelen lelkem mely nyugalmából emelkedik: „Szegénység et es gazdagságot ne adj nekem uram, de add meg élelmemre csak a szükségesekeket.“ Tudok én tanulni, tudok virrasztani szalmazékemen is, s dajkakint egy letörlött könyv feleim szeméről, mellyet a bánat kisatolt, nemesebb öröme vonz engem, mint bármily rang vagy jövedelem. Ez egyenes papi rendeltetésem, mit téve, jót teszek az emberiségnek, az emberiségben hazámnak; ennek jelenéről, jövőjéről gondolkodom, a szükséges ismereteket magammal megszerezni iparkodom, a rosszat visszanyomni, a jót, a hasznost állhatatos férfiúi erővel előmozdítani törekedem — teszem pedig ezeket, mint pap és hazafi. És mint pap és hazafi annál jobban tudom becsülni az érdemteljes szerkesztőségnek nemes törekvéseit, miszerint a cath. alrendű papságot a köztanácskozásokban részvétre serkentve, a morális erőt abban jobban kifejteni, egy idő óta föladatul tüze ki magának, minél erősebben meggyőződve vagyok, hogy a clerus részéről, sem tudomány, sem műveltség nem hiányzik. Csak akarnotok kell paptársim, s a politikai teremek viszhangzanak szép beszédeitek: ott leszek én is, valahányszor hazám s egyházam java szólítand, s ha mást nem tehetek, mivel jó mellem, egészséges tudóm van, hangos éljen! s helyes! kiáltásokkal segitendem ügyöket. Egy falusi pap.

Vidéki levelezések.

Győrben. F. h. 6. megkezdendő közgyűlésünk előtt az itt ott szállangó különféle jóslatok után itelve, valami rendkívüli tárgynak szőnyegrei kerülendését lehetne sejtteni, s az ez iránti kíváncsiságot még inkább növelheté a gyűlés napján a számos cortes seregnek talán nem annyira ügy — mint személy érdek miatti becsődülése; melly még a megyeház folyosót is elárasztá, s a zsufolyásig tömött kisebb teremben megkezdett békes tanácskozást csak hamar nyers „nem halljuk“ rivalgással megzavarván, az elnöklő alispánt a tanácskozákkal együtt a terjedelmesb ugyan, de siketebb nagy terembe átvonulni kényszeríté. Kérded tán kegyes olvasó: mi ada hát okot ez előkészületekre? Talán a vallási k. kir. leirat? Koránt sem; hanem az, hogy az országgyűlésének évenkint tartása iránti szavazáskor, követeinknek mind egyike máskint fogván föl utasítása értelmét, egymásnak ellen mondtok, s így Győr szavazata elenyészett; mit megyénk a követi jelentésből megértvén méltó sajnálattal vett. Annak elhatározása tehát mellyik követ járt legyen el igazán utasítása szelleme szerint, leendett gyűlésünknek annyira érdekes tárgya: innen a különböző jóslatok: ezért az előkészületek; voltak kik a követ visszahívását emlegeték magán körökben: de én erről almodni sem tudtam, s magamban a parturiunt montes-re gondoltam. Az utasítás, melly megyénknek szavazattól elűttetését okozá, illy képen hangzott: hogy az évenkinti országgyűlés pártol-tassék; de a követek három évre választassanak. Követeink ellenmondása ugyan elég hosszas vitákra ada alkalmat; a többség azonban mellőzni kívánván minden személyeskedést, annyival inkább, mivel — mikint nyilatkozott egyik v. másik követ, a napló még kéznél nem lévén, hivatalosan nem is tudhatni, — a nélkül, hogy egyik vagy másik követ eljárása fölött rosszasalását kijel-

lentené, oda nyilatkozott: hogy valamint a minapi utasítása adásakor, ugy jelenleg is fontos okoknál fogva az esztendőnkint tartandó országgyűlésre a követeknek három évrei megvalasztását döntő föltétel gyanánt (conditio, sine qua non) érti: s késebb az évenkinti országgyűlés tartásáról is inkább lemondani, mint a követvalasztási jeleneteket az erkölcsiség rovására évenkint megújítani. S valóban igen elfogultnak is kell annak lenni, ki át nem látná, hogy illyes évenkint megújított jeleneteknek bizonyos rossz eredményei sokkal nagyobbak, mint az évenkinti országgyűlésből a hazára talán háromlandó üdvös haszon. *) Követeink tehát ugy utasítanak, hogy az évenkinti orsz. gy., ha még tárgyalás alá kerülend, csak a követeknek 3 évre leendő megvalasztatása mellett pártolják. — Gyűlésünk egyéb tárgyai közül talán még a következőket leendő érdekes a t. közönség előtt megemlíteni: a magokat megvalandó községeknek megyénk egy szavazatot adni. — A vallás tárgyában érkezett kir. k. leiratra a nélkül, hogy mellette, vagy ellene szó emeltetett volna, az utasítást készítő megyei választmányának véleménye szerint az előbbi utasítás egészen meghagyatott. — Minthogy minden jól elrendelt alkotmányban nélkülözhetlen egy olly láncz, melly a legfőbb hatalomtól kezdve le egész a népig mindent illő összefüggésbe hozzon; valamint a megyéket — a törvények által szabályzandó hatalmu főispánoktól megfosztani nem akarók: ugy a kir. városokban is a főRR. által javasolt főfőlygelőket pártoltatni rendeltük, — hogy ezek kepezzék a szükséges kapesot a magán állandó városi hatóság és a kormány közt — ugy azonban, hogy ezek az illető városban, vagy több kisebb város levén főfőlygelősökre bizva, ezeknek egyikében lakjanak; — semmi egyéb hivatalt ne viseljenek, — kinevezés végett a városoktól történjék az egyének fölterjesztése, s lehessenek ugyan magnások is, de mint főfőlygelők magnási kiváltsággal t. i. országgyűlési üléssel, s szóval föl ne ruháztassanak; a hivatali visszaelés esetében pedig a főispánokra nézve javasolt törvény alá tartozzanak. S e föltételeket megyénk a főfőlygelők pártolásánál, mint — conditio sine qua non — akarja vétetni. — A bányatörvényeknek a selmezi akademiában honi nyelven törtéendő tanítása, — ugy szinte a Zala által indítványozott gyorsirási tanszéknek az egyetemnél fölláttatása s Hajniknak ebbei ültetése pártolatik. — A személykesedéseket, mellyeknek jelen gyűlésünk néhánykor kellemetlen színhelyévé változott, — ugy szinte amaz egy két fiatal egyén által tett minden előljáróság elleni gyanúsító edesebb kifakadásokat, mellyek szerint, ha valók volnának, hivatalnokoknak merő esuszó-mászó, közbizodalmat vesztett egyéneknek, s általán minden előljárónak ex supposito gazjellemü embernek kellene lenni (!) — Ezeket elhallgatván, csak azt említem még, hogy igen föltünő, s többekbe kellemetlen benyomást okozó volt egy fiatal ügyvédnek s egyszersmind megyeileg megvalasztott országgyűlési irnokunknak a többség ellenében tulzó véleményéveli untalan föl-talokodása, annyival inkább, mivel már a mult évben hasonló viseleti modora által szinte néhány kellemetlen jelent hósevé tévén magát, itthoni megjelenése a közönség legnagyobb részétől nem legjobb néven vétetett; s az egyébkint művelt, és szép olvasott-ságu ifju egyénről remélni mertük, hogy többi jeles tulajdonai mellett, annyiszerénységgel is bírand, hogy legalább öntapasztalásaj által okulva, egy időre visszavonuland, s ott maradván, hová a legszebb reményekkel küldetett, mind a közönséget szerénytelen tolakodásától, mind magát is az ezek miatt ellene irányzott szinte csipős szóviharoktól megkémélendi. Mert valljuk meg őszintén, akár mint

*) Kivált a mostani rendszer mellett. Mig országgyűléseink rendezve nem leendének, ezeknek évenkinti tartásától kevés üdvös eredményt remélhetni; s aligha többen a honpolgárai közül meg nem siratnák a világ bámulta os alkotmányunkon könnyen ejtendő sérveket, habár fejletenők is, mire juthatna anugy is lapos erszényünk, s elég szűken jövedelmező nemesi birtokunk, (lásd 1526: 16. törv. cz.) — Az sem áll uraim! hogy a követvalasztások szaporítása leendene épen (mint fölemlitetni hallám) az egyedüli, s legczélszerűbb mód a visszaélések meguntatására, s így megszüntetésére; mert, — no de hallgass nyelvem! —

csavarjuk a dolgot, mindig csak szokatlan, s némi anomalia marad az, ha az írók a principalisának adandó utasítás kivívásában vezér szerepet akar játszani.

Bel- és külföldi telegraph.

Barsból. A felsőbb osztályzatú iskolák próbatételeiről gyakran olvashatni tudósításokat egyik vagy másik hírlapunk hasábjain; de az elemi — főleg falusi iskolákról csak igen — igen ritkán. Pedig úgy véljük hogy — az avatottaktól úgy; mint avatlanaktól mindenféle hangzóttal szókott „Népnevelés“ szavak által leginkább — s talán kizárólag — a falusi iskolák értetnek! s ezért kedves dolgot vélünk eszelekedenni, ha eme tanodáink kísérleteiről is terjesztendünk valamit a t. cz. közönség elébe. Sőt gyanúsító jelenkorunkban ezt tenni, annál fogva is szükségesnek tartjuk; mert legközelebb is a legnagyobb helyen tekintélyes férfiak ajkairól azon méltatlanul gyanúsító panaszt hallók elhangzani: hogy a kath. iskolás gyermekek a legnagyobb butaságban sínlődven — a számandóknak (?) az írásról, vagy olvasásról fogalmuk sincsen. — Az ekként szeretetlenül gyanúsítani, sőt vádolódzni szeretőket o-hajtottuk volna a lefolyt apr. hóban, Buceogh Ján. szeretve tisztelt alesperesünk által tartott nagysallói kerületünk valamennyi iskoláink próbatételeire bevezetni, hogy itt szemekkel látták fuleikkel hallották volna: miként iskolás gyermekeink — katolikus létökre — az írásban tett szép előmenetelöket írott bizonyítványokkal tanusítván a vallástanon kívül (pedig úgy hisszük az erre oktatók — s mondhatók egyedüli — tisztje az egyházi rendnek, vagy talán más egyebet akarunk por gyermekeinkből nevelni, mint jámbor, istenfélő és engedelmes alattvalókat! — a vallástanon kívül — mondánk, olvasásból, földleírásból, — főleg honunkra vonatkozva — magyarok történetéből, számvetésből, sőt még a gazdasági kistükörből is oly jeles feleleteket adtak, hogy a mindenütt számosan jelen volt szülők, több helyen vármegye, s uradalmi tiszték is édes örömmel eltelve, — sebbeli örvendezésöket érzékeny szavakban nyilvánítva is távozhatának csak el. Különösen kedvesen hatottak minden jelenvoltakra a — már e lapok utján valaki által megemlített f. hm. hg Primásunk bölcs rendelése következtében tanítatott — válogatott hit- s erkölcsi mondások, melyekből gyermekeink mindegyike a legnagyobbtól egész a legkisebbig, számosakat elszavalni tudott. Több helyeken protestans atyánkfiaiból — pedig az előkelőbbekből is — megjelentek, s ezen mi igen örvendettünk; mert ekként tapasztalhatták, és másokkal is tudathatják, milly méltatlanul gyanúsítatunk mi catholikusok szünni nem akarólag: mint ha gyermekeink gyöngé szivökbé az általános felebarati szeretet helyett, más hitfelekezettük iránt, a szeretetlenségnek, és türelmetlenségnek kárteköny magvait hintegetnök, megérthették, hogy mi kiesinyeinket egyedül egy élő Istent imádjuk, magát a mindenek urát dicsőíteni tanítjuk; — Lehetetlen e sorainkat befejeznünk a nélkül, hogy többszörösen említett köztisztjeletben élő esperesünknek — a kisdedek ezen nyájas barátjának — a nevelés iránti fáradozásaiért, és szorgalom ebresztésül évenként osztogatni szokott ajándékokra tett áldozataijért a haza színe előtt halát ne mondanánk. — N ó g r á d b ó l, maj 18. Ha a néprémítö gya- kor tüzeket mind leírni akarám: nem tudom, hely, vagy emlékem szükében akadnék e föl hamarabb? Teendöink hosszú sorában a napi, s éji rendén lévő tüzek, a fa drágulása, az inség szaporodása, a gonosz tettek alkalma hathatósan sürgetik az éghetlen födelekröli intézkedést, és — ? sint memori satis etc. Alsó-Esztergáron leghihetőbbben gyujtva, Surányban, Balassa Gyarmaton ismét. Ezen kívül a napokban rontva és gyujtva beütött a villám, de a szakadó zápor szerencsére megakadályozza minden nagyobb veszélyt. Az utósó balassa-gyarmati tűz iránt azonban helyén van pár szóval értesíteni. A kigyult háznak nem rég csöd alá esett birtokosa H—er zsidó, házat más izraelitának úgy adá el, hogy bizonyos ideig még benne lakhatván, biztosított házának, ha a kitesabott idő alatt leégne, kármentesítését egészen ronesolt sorsának javítására huzhassa, nem kényeszerítethetvén a házat a vevőnek megcsináltatva

átadni. Ezen előadást illy alakban hinni ugyanba- jos dolog, de én biztosíthatom a t. olvasót, hogy előadásomat hiteles kulföböl meritettem. A határ- idö közelgetett, s H—ernek a kárbiztosító inté- zetben helyezett reménye lüstbe ment, mert — könnyü kitalálni, miért? a kekkeői várban beég- hetlen hús lakban ül. — Borzasztó újság gyanánt hírlík, mikép a Nógrád mezövárosi minapi tűznél álitölag gyujtókép rajtkapott, es tüstint agyonve- retett szerencsétlen ember, egészen ártatlan!! — Györböl. A jöt és üdvöst kegyesen ápoló hon- anya — dicsö apost. királynénk ö Fölsége, ki 1839ikben városunk egén örömesillag gyanánt tün- ven föl a sz. orsola rendi apaczakát, s a gond- viselésökre bizott több osztályu leánynevelö inté- zetet is kegyes látogatására méltatá, es az ebebe mutatványul rakott kézi munkáknál, a fehér ruha- nemük nem letén magas visszatetszését nyilvánítá: hogy a leánykák ezeknek, mint minden mesterkelt himezésnél sokkal s z ü k s é g e s b e k n e k v a r- rására is tanítáhasanak, legközelebb mélt. Deaky Zsigmond fölsz. püspök, s iskolai fögzagató ur közbenjárására a városi nő csemeték nevelésében buzgón fáradozó sz. orsola rendi apaczáknak a tanításhoz szükséges vászonkelmék beszerzésére 500 pengö forintot ajándékozni kegyeskedett. — A Svéd király eltakarittatása nagy pompával ment véghez az ez alkalomra irt gyász-zene s szö- vege nem dicsértetik. A szertartások közel négy órá- ig tartottak, s mind a mostani király, mind nöje személyesen jelen valának. Az ünnepegyével, a nép között halotti emlék pénz osztott ki. — Az „Observer“ tudni akarja, hogy Miklós czár uta- zása Angliába elhalasztott. — Daniában komoly lépések tetetnek a lotteria eltörlésére. A húzasok számanak korlátozását meghagyó parancs nyíltan kimondja, hogy a lotteria tetemes jövedelem-forrás. — Grinell, Mirtum s társ. új yorki kereskedö há- zak ajánlást tettek Matthew atyanak, ha hogy az észak-amerikai birodalmakat meglátogatni kívánná, fényes postahajójukon készek öt ingyen szállítatni. Matthew atya e szép ajánlatot megköszönvén meg- ígerte, hogy a legközelebbi nyarat ez utra számand- ja. — Egy londoni vasgyárban a Bermuda szige- teken föllálandó 137 lábnyi magosságú világító tornyot öntenek, melynek súlya 600,000 fontra té- tetik. A toronyban 9 kamra lesz. — A francia hadastyanok maj. 6án Napoleon halálának gyász- ünnepeét tartották. Lechie hajös kapitány Kazan vi- torlással 26 nap alatt érkezett Bostonból Königs- bergbe, e szerint át 42—45 geogr. mérföldet eve- zett, így csak Hibernia gözös előzte meg gyorsá- ságra, mely Halifaxból Liverpoolba 9 nap és 10 óra alatt érkezett. — Rubini Sz.-Pétervárott ne- vezetes díjjal a czári zenekar fönöke lett. — Fla- towban (nyugati Poroszorsz.) egy 95 éves izraelita nőöl vett egy 90 éves asszonyt, szándékuktól még a rabin sem bírta elmozdítani. Valljon fogja-e eze- ket a szerelemföltés daemona háborgatni? — Egy angol maj. 2án delután 3 órakor Párisból vaspályán Rouenba, innét gözösön Havreba, Havreböl tenger- ren Dieppebe, s innét a csatornán Brightonba evezett, honnét vaspályán maj. 3án délelötti 11 órakor Lon- donba szállott ki, s így utját 20 óra alatt végezte, vagy is inkább 17 óra alatt, mert Rouen, Dieppe s Brightonban egy egy óráig mulatott. — A man- chesteri nagy színház maj. 7. elégett. Reggeli 6 óra- kor ütött ki a tűz, s másfél óra mulva csak a fal- lak állottak, a ruhatárból csak nagy fáradsággal lehetett valamit megmenteni. — Lengyelországban n a g y k ö s z é n r é t e k e k f ö d ö z t e t t e k f ö l. — A párisi mükiállítás szemlélésére annyi idegen tödül, hogy maj. 17. minden nyilvános kocsin, min- den ülés el volt foglalva. — A bordeauxi hg Genf vidékén szándékozik mezei lakot vásárolni. — Voltaire lakhelye Ferney kastély áruba bocsát- tatott, mondják, hogy a jesuiták fogják megven- ni, s freiburgi segédintézetül használni. Apr. utósó napjaiban A l g e r i e n b e n o l l y n a g y v o l t a forráság, hogy két arkász apr. 28. a sikságon meghalt. A meleg a 100 fokú hévmérön 45 fok. mutatott. — Majus 12 a pére Lachaise temetőben nagy ünnepellyel lepleztetett le Párisban azon em- lék, melyet a lengyel számüzönczök nyomoruk társának Wolowski Ferencnek egykori varsói kö- vetnek közköltésén emeltek. — A Paris és Or- leans közötti vaspálya aprilben 601,544 fr. jöve- delmezett. — Bécsben nagy hatást okozott azon

hir, hogy Hütteldorf és Hietzing között atmosphe- rai vaspályát akarnak építeni. Érdekes leend e pálya azért is, mivel a száraz földön itt kísértetik meg az atmospherai lég hajtó ereje először. A munka rövid idő mulva megkezdetik s a jövő ta- vaszig be lesz fejezve.

KÜLFÖLDI NAPIÓ.

Aldunai tartományok. — Wucsics es Petronievics az orosz kormánytól engedelmet nyer- tek számüzetésük helyéről Serbiába visszatérhetni. — Az utósó pártütésben részesültek ellen hozott ítéletek megváltoztattak, hozzávetöleg 35 vala kö- zölök halálra ítéelve, de a hg megkegyelmezett ne- kik, s holliglani fogságot szenvedendnek, mások 10—15 évig fognak ülni, mások végre megfenyi- tettek, végre másoknak az eddig szenvedett sa- nyargatások beszámítottak és szabadon bocsátat- tak. — Egyszersmind a szerbkormány Philippo- vics ausztriai ezredes s meghatalmazottnak számos reclamatioit meghallgatva, azon ausztriai jobbagyok- nak, kik országos hivatalban valának, és a lazadás által elüzettek kártalanítást adand.

Spanyolország. — Maj. 4én az ostro- mállapot megszüntetett, két kir. rendelet által Ma- zardedo madridi, Schelly general pedig sevillai föka- pitánynak neveztetett ki.

Espartero bukása utáni ideiglenes kormány híres fönöke, don J. Maria Lopez, ki mind addig, míg az alicantei lázadásban részesültek elleni viz- gálat folyt, bujdoklott, most ismét föllépett, és a törvényszék előtt megjelent, s ö is mint vádlott tár- sai büntelenek nyilatkozottat.

N.-Britannia. Az irpör csigakint halad, annyira, hogy a legszakértöbkek sem merhetnek meghatározni, meddig fog tartani. A szó harc- megkezdett, Whiteside ur O'Connell mellett két napig szavalt, kivüle még hármán tárgyaltak „a vádlottak részéről, új eljárást sürgetök, mind e- zeknek még a koronaügvednek felelni kell. E tárgyalás fölött annyi idő fog elmúlni, hogy maj- sa, mellyen az üléseknek befejeztetüök kell, igen közel leend, s mivel bíráknak, a követelés okái- nak mérlegbe vetésére csakugyan idejüknek lenni kell, a pörvitel jövő évnegyedi ülésre halasz- tatandik.

Sir H. Hardinge India föhelytartójává neve- tetett ki — O'Connell pörében, ha csak vala- mely nem sejtett körülmények nem akadályoztat- ják maj. 6án hozatandhatik ítelet. — Déli Wales- ből a esendörök, miután a nyugalom helyre állott, mind visszahívtak. — Minden részről, sőt még a kormány ir organjai által is hirdettetik, hogy a leg- közelebbi évnegyedes törvényszék is olly eredvényte- len lesz, mint a most lefolyt, s ez unalmas dráma végét csak az öszi üléskor várhatni. A vádlottak és lap- jáik barátaiikkal együtt magukon kívül vannak, és e gondolatot, hogy íteletet hoznak e pörben ne- vetségesnek tartják, holott az „Evening Mail“ kor- mány lap himezeten szemrehányásokat tesz a bi- ráknak, az ítélethozás halogatása miatt. — O'Con- nell John fiával együtt, az ülésekben részt veendő, Londonba utazik. — Hírlík, hogy O'Connell há- zasságra szándékozik lépni, s pedig a háromság collegiumának az angol egyházon melegen csüggyö egy tagjának hügával. Az agitator rokonai között e határozata nagy elégedetlenséget okoz. — Ir- honban két pálezár és egy esendör tiszt a szolgál- latból elbocsátattak, mivel a kath. izgalmakra tü- zelték, hogy azután föladhassák öket. E kereset- mód nagyon eihatalmazottnak mondatik az illy szö- rü emberek között.

Schwelez. April 26. Az előkészítö kerület a megvitató tárgyakat a fögyülés számára már átvizsgálta, s e napokban küldé át a karok- hoz. Kereskedelmi s katonai ügyek teszik a legföb- tanácskozási anyagot a legközelebbi szövetség-gyü- lésen, political természettel legfölebb a cath. karok nyilvánítványa birand, kiknek sérelmeit az előkészítö testület fölvevé a tárgyalandök körlevelebe, miköz- ben a karok fölhívatvák, azokat a szövetség köve- telésivel egyező értelemben venni tanácskozasba. Az aargai kolostorkérdés illyképen ismét előfordul a legközelebbi fögyülésben, de inkább a jog-elv tekin- tetéböl, mint sikeres eredmény reményében, mert ad- diglan a kolostorjavak elkötályása alkalmasint egé- szen véghez fog menni.

